

سازمان اوقاف و امور خیریه

دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم
دانشکده علوم قرآنی ملایر

موقوفات ملایر و تاریخچه و شرح واقفین این شهر

ویژه نامه دهمه وقف

تهیه و تنظیم:

روابط عمومی دانشکده علوم قرآنی ملایر

فرمانگی اجتماعی اداره اوقاف و امور خیریه شهرستان ملایر

دهه وقف گرامی باد

دهه وقف گرامی باد

دهه وقف گرامی باد

وقف در رهنگ اسلامی دارای جایگاهی بسیار رفیع و ممتاز می باشد و همواره بر این سنت رایج جهت حل مسائل جامعه اسلامی و کمک به اداره بهتر امور تاکید شده است. ملایر از این جهت یکی از شهرستان های شاخص در کل کشور محسوب می شود که داری عرصه و اعیان های وقفی متعددی می باشد به نحوی که می توان ملایر را بعد از شهر مقدس مشهد دومین شهر ایران با بیشترین اوقافی دانست که بیش از ۶۳٫۵ درصد زمین های آن وقفی می باشد. بسیاری از بناهای باشکوه و مهم شهری مانند مسجد، مدرسه، بیمارستان، درمانگاه، کتابخانه، حتی آب انبارها و شبکه های آبهای روان در زیر پوشش اعتبارات وقفی فراهم آمده از سوی خیراندیشان معتقد به مبانی اسلامی، بنیان گذاری و نگهداری می شد که در توسعه شهرهای ایران نقش به سزایی داشته است. وقف دارای فضیلت بیشمار و پاداش بیکران است و در روایات صحیح آمده که وقف یکی از سه خصال است که همچنان بعد از مرگ نیز برای شخص جریان خواهد داشت.

پس از شیخ الملوک کسی که در آبادی و توسعه ملایر سهم به سزایی دارد مرحوم سلطان محمد میرزا سیف الدوله فرزند شاهزاده سلطان احمد میرزا (عضد الدوله) فرزند فتحعلیشاه قاجار می باشد که در سال ۱۲۶۰ هجری قمری در تهران متولد شد و دوره جوانی را به تحصیل علوم و درک فنون پرداخته و پس از فراغت از تحصیل وارد خدمات دولتی شد. آن مرحوم با قطب زمان «مرحوم حاج میرزا حسن صفی علیشاه» معاصر بود در سال ۱۲۹۰ هجری قمری در سلسله نعمت الهی مشرف و در خدمت آن مرحوم ارشاد گردید و با کمال خلوص نیت و صفای عقیده پیرو امر مرشد شد. وی کتاب عرفان الحق را که از تالیفات بدیعه مرحوم صفی بود در سال ۱۲۹۷ هجری قمری با اسلوبی مرغوب به زیور طبع آراست.

وی در سال ۱۳۰۰ هجری قمری به حکومت ملایر و توپسرکان منصوب شد و در این زمان ملایر شهری جدید الاحداث و بیماری مالاریا و تراخم در آن به وفور دیده می شد. در سال ۱۳۰۴ هجری قمری مرحوم سیف الدوله قصد مسافرت از ملایر به تهران را نمود و برای گذراندن نماز ظهر و عصر در شمال شرقی ملایر در دامنه کوه گرمه که در آن زمان محل خشک نمودن انگور بوده است، توقف نمود. بعد از نماز با حالت تاثر و غمناک رو به اطرافیان نمود و گفت: در نماز با خدای خود عهد بستم چنانچه املاک خالصه ملایر از طرف دولت وقت فروخته شود، در این محل پارکی احداث نمایم که مفرح و تفریحگاه مردم گردیده و اهالی ملایر از این ناراحتی و بدی آب و هوا نجات یابند. اتفاقا پس از چندی از طرف دولت اجازه فروش املاک خالصه داده شد. و اولین دهکده ای که از طرف ایشان خریداری شد دهکده ازناو «در بند و میانه دو کوه را گویند» بوده است که محل پارک فعلی می باشد. چندی بعد شروع به احداث قنات نمود تا اینکه موفق گردید آب قنات را از فاصله ۸ کیلومتری به پارک بیاورد. بعد

دهه وقف گرامی باد

از این عمل طبق نقشه مهندس ایتالیایی شروع به احداث پارک و بناهای آن نمود. در نتیجه یکی از مهمترین مناظر طبیعی ایران بنا گردید و اینک از جاذبه های تاریخی و محل گردشگاه عمومی است. مرحوم سیف الدوله در اکثر دهاتی که در اطراف ملایر و متعلق به ایشان بود باغات متعددی ساخته و گردش و تفریح را در تمام باغات برای مردم آزاد گذاشته و اغلب باغات را نظر به ارادتی که به «صفی علیشاه» داشته به نام های باغ صفا، مصفا، صفائییه موسوم نموده است. عشق مفرط مرحوم سیف الدوله به نشر دانش و فرهنگ و تربیت نوباوگان به حدی بود که در سال ۱۳۲۷ هجری قمری اوایل دوره مشروطیت، مدرسه مفصلی در پارک احداث و کلیه معلمین و افراد آن را از تهران استخدام نمود علاوه بر این معلمی فرانسوی برای تدریس زبان فرانسه استخدام نمود و ریاست مدرسه به میرزا علیرضا خان محول گردید. مرحوم سیف الدوله در ملایر، همدان، قزوین، استرآباد، کرمانشاه و خوزستان حکومت کرده و در خلال تصدی حکومت های مزبور به درجه امیر تومانی نایل گردیده است. حکومت ملایر را به دفعات عهده دار شده که اولین بار آن در ابتدای قرن چهاردهم هجری قمری بوده است.

در شعبان ۱۳۲۹ هجری قمری که سالار الدوله قیام کرد و کردستان و لرستان را تصرف نمود و به همدان آمد. سیف الدوله متهم به طرفداری از وی شد و به دستور مرتضی قلی خان به پارک ملایر حمله شد ولی پیشقراولان سپاه سالار الدوله به کمک سیف الدوله شتافته پارک را تصرف و بختیاری ها را بیرون کردند. مرتضی قلی خان پای پیاده به الیگودرز گریخت. در این حوادث مردم ملایر و پارک صدمات زیادی دیدند. پس از آن عباس خان چناری از سران لشکر سالار الدوله در جمع آوری مالیات از مردم ملایر، تلفات جانی و بلای بسیاری بر آنها وارد نمود. بعد از شکست سالار الدوله از قوای دولتی و بختیاری در حوالی ساوه میرزاده جلیل الدوله پسر سیف الدوله و سیف الدوله که هر دو به دستور سالار الدوله به ترتیب به حکومت اراک و ملایر منصوب شده بودند، عزل و املاک سیف الدوله توقیف شد. بعد از مدتی سیف الدوله با پرداخت جریمه بسیار املاکش را آزاد نمود و به ملایر بازگشت. در جنگ بین الملل اول ملایر محل تاخت و تاز قوای روسی و عثمانی شد. در سال ۱۳۳۴ هجری قمری قوای روسیه تزاری از همدان به تعقیب «کلنل محمد تقی خان» فرمانده ژاندارمری همدان که به ملایر و نهاوند گریخته بود به ملایر آمدند و دو تن از مالکان را به جرم همکاری با کلنل تیرباران و به شهر آمده و پارک را متصرف شدند و آنجا را محل کار و ستاد فرماندهی خود قرار دادند. سیف الدوله با مهاجمان به مسالمت رفتار نمود و خود و عایله و اطرافیانش به لاهیجان رفتند. در این هنگام کمیته دفاع ملی برای مقاومت در برابر روس ها تشکیل شد. روس ها با آغاز انقلاب داخلی پس از مدت کوتاهی ملایر و سایر شهرهای غرب را ترک گفتند. تقریباً در طی یک سال شهر ملایر چند بار به تصرف قوای روس و چند بار به تصرف قوای عثمانی درآمد و هر دو گروه مهاجم هر بار عده ای از مردم را به تهمت همکاری با دشمنان خود مجازات و جریمه و گاهی اعدام می کردند. سیف الدوله در سال ۱۳۳۶ هجری قمری بار دیگر حاکم ملایر شد و بقیه اوقات عمر خود را صرف جبران خرابی های پارک نمود.

دهه وقف گرامی باد

مرحوم سیف الدوله به علت عشق مفرطی که به صفی علیشاه داشت، خانقاه مرحوم صفی را با خریداری زمین و تاسیس بنا و بقعه حضرت معظم له بخشید و وصیت نمود چنانچه در تهران فوت نمود در خانقاه مرحوم صفی به خاک سپرده شود و محل دفن خود را نیز تعیین نمود و اگر در ملایر فوت نمود در بالای تپه مناجات مدفون گردد. و اتفاقاً در ۱۳۳۹ هجری قمری در ملایر به جوار رحمت الهی پیوست و در بالای تپه مناجات که آرامگاه خانوادگی ایشان است مدفون گردید.

حال بعد از این گریز تاریخی به اصل مطلب یعنی موقوفات ملایر می پردازیم نیک می دانیم که وقف عملی پویا و مستمر می باشد و نمی توان در یک مقطع زمانی آماری دقیق و شاخص از موقوفات ملایر را اعلام کرد کما اینکه قبل از آمار گیری وقف دیگری در جریان باشد بنابراین اطلاعات و آمار ما همیشه نسبی بوده و جزئی از کل می باشد مضاف آنکه بعضی از موقوفات ملایر خرد می باشند و گاهی از قلم می افتند حال در این مجال ما به بررسی اجمالی از موقوفات ملایر می پردازیم که به مرور آن را ویرایش خواهیم نمود.

موقوفات ملایر : موقوفات شیخ الملوک

در اینجا ما وارد تحولات زندگی و نوع حکومت شیخعلی میرزا پس از تاسیس دولت آباد و نحوه به سر رسیدن عمر او پس از عزل وی در سال ۱۲۵۱ هجری قمری به وسیله محمد شاه قاجار و حبس وی در زندان اردبیل به سال ۱۲۶۱ هجری قمری نمی شویم ولی عملکرد اوایل حکومت او تا سال ۱۲۴۸ هجری قمری نشان می دهد که او در پرتو فرهنگ وحی به ساخت بنای مسجد و مدرسه و بازار و حمام و سربازخانه و دیوان خانه حکومتی و میدان دولت آباد می پردازد. ساختمان برج ها و باروی آن را به اتمام می رساند. در جمعیت پذیری دولت آباد می کوشد و برای قوام و بقای مسجد و مدرسه و اعتقاداتش حمام و بازار احدائی را وقف می کند.

موقوفات ملایر و مصارف آنها در وقف نامه مورخه هشتم جمادی الثانی ۱۲۳۷ هجری قمری و سنگ وقف مورخ ۱۲۳۶ هجری قمری مندرج است و در جهت حفظ و گسترش و استمرار منظورهای اعتقادی واقف می باشد. بدیهی است وقتی در سال ۱۲۳۶ مسجد و بازار وقف می شود ساختمان آنها باید از سال ها پیش آغاز شده باشد. به هر حال بازار و سایر رقبات موقوفه پایه مادی بقای مسجد و مدرسه شیخ الملوکی و برای هزینه های امام و مدرس و طلاب و مؤذن است. حمام موقوفه هم که از لوازم پاکیزگی برای زندگی مردم و انجام صحیح فرایض دینی است در کنار این مجموعه بنا می گردد. مضافاً اینکه مصارف موقوفه را در بر گرفته و برای پایداری مذهب شیعه بوده و شیخ الملوک به این معنا اعتقاد عمیق داشته است.

دهه وقف گرامی باد

بدیهی است که سنگ وقف و وقف نامه مذکور جزء مهمترین اسناد یا مدارک درباره ایده شهرسازی قصبه دولت آباد است و این اسناد تا حدودی فرهنگ شهرسازی و محورهای اصلی شهری را در دوره اولیه حکومت قاجاریه روشن می سازد.

مضافاً اینکه وقف نامه از لحاظ روشن بینی حاوی نکات ارزشمندی در وظایف حاکم، تعیین و نصب مدرس و چگونگی پرداخت هزینه و حقوق آنها توجه داشته که نظام آموزشی ما هنوز بدان دست نیافته است. در وقف نامه شیخ الملوک تمام شرایط وقف رعایت شده زیرا قصد آن معین «ثمره آن برای مقاصد خاص تعیین شده» دارای وقف نامه است به حاکم تحویل داده شده دائمی و قطعی بوده و برای دیگران در راستای امر خیر بوده و منافع مربوط به ملک واقف حلال «همچنین واقف بالغ مکلف و آزاد بوده و ملک را برای اشخاص معینی وقف نموده و متولی آن معین و حقوق آن مشخص شده است و شهود معتبری آن را امضا نمودند.

خوشبختانه به همت متولیان سنگ وقف و وقف نامه هر دو موجود می باشند شرح سنگ وقف بدین قرار است:

در زمان خسرو صاحبقران	طایران عرش را بامش مکان
ماه افسر شاه انجم احتشام	زایران کعبه را صحنش مقام
جم نگین فتحعلی شه آنکه هست	گفت شد یک سال تاریخش که هست
سایه یزدان خداوند انام	آیتی از مسجد بیت الحرام
شاه کیوان پاسبان شیخ الملوک	وقف مؤید و جلس مخلد
آنکه باشد ترک افلاکش غلام	فرمودند: طال الله عمره خلد الله
آنکه در عهدش ننالد کس ز جور	سه دانگ مشاع از خرخره به انضمام
آنکه از بیمش نگوید کس ز نام	مسجد و مدرسه و حمام و بازار
رحمت عامش بنایی تازه ای	به تاریخ ۱۲۳۶ هجری قمری
کرد آغاز و شد این مسجد تمام	

دهه وقف گرامی باد

بنابر این رقبات موقوفات شیخ الملوک در بین موقوفات ملایر عبارت شدند از:

یک باب حمام که در حال حاضر بطور کل تخریب و به جای آن بازارچه ملت ساخته شد، یک باب کاروانسرا که کاملاً تخریب شده و به جای آن دکاکین ساخته شده، شش دانگ دکاکین بازار مشتمل بر ۱۱۶ باب، مسجد جامع و مدرسه شیخ الملوکی و سه دانگ مشاع از قریه خرخره (خیر آباد) (که در جریان اصلاح اراضی به زارعین به اجاره واگذار شده است. این موقوفه در حال حاضر متصرفی اداره اوقاف است.

تاثیر تاسیس مدرسه و مسجد دولت آباد و موقوفات، چنان بود که روحانیون برجسته ای در این شهر اقامت گزیدند و شاگردان عالی مقامی تربیت کردند. اواخر دوره حکمرانی شیخعلی میرزا بنا به درخواست مردم ملایر فتحعلیشاه در سال ۱۲۴۷ هجری قمری مرحوم «ملا احمد خراسانی» را که مقیم اصفهان و از علماء طراز اول بود جهت تنظیم امور شرعی به اقامت در ملایر ترغیب کرد. در همین اوان و به تشویق ملا احمد بود که روحانیون معتبر روستاها و شهرهای اطراف روی به ملایر نهاده و مدارس دینی و مسجد ملایر رونق به سزا یافت. در این دوره تحرک مکانی در فرح آباد که بنای آن در سال ۱۲۳۵ هجری قمری گذاشته شده بود و در خارج از حصار شهر قرار داشت، از جنوب غربی به شمال و شرق بود و در داخل حصار دولت آباد تحرک مکانی از شمال و غرب به طرف جنوب و مرکز بود. نقشه شهر در این دوره نقشه شعاعی بود. دوره ای که میدان شاهپور (میدان اصلی فعلی شهر) ساختمان های اصلی شهر را تحت سلطه داشت. دوره ای که حصارهای شهر در هم می شکند و قصرهای فنودال در دهکده های بزرگ رو به ویرانی می گذارد و سیستم بورژوازی و زندگی تجاری صاحب قدرت و نفوذ می گردد، قبل از برچیدن حصار شهر ملایر چهار دروازه بزرگ داشت که مجاور هر دروازه آن قبرستانی دیده می شد. آمار دروازه ها بدین قرار بود: دروازه ازناو، دروازه فرح آباد، دروازه شمس آباد و دروازه ۰۰۰ پس از برچیده شدن حصار دولت آباد حصار شهر اقماری و کوچک فرح آباد هم که در دوره شیخ الملوک ایجاد شده بود برچیده شد و فرح آباد نیز به شهر دولت آباد پیوست و جزو محله ای از شهر دولت آباد شد. مالکان فنودال به شهر رو کرده با ساختمان های مختلف در فرح آباد و شرکت مؤثر در اجتماعات شهری و اختلاط و آمیزش با طبقات مختلف روحانی و بازرگان بر اعتبار شهر می افزایند و همه جا مغازه ها و تیمچه ها و موسسات جای دیوارها و خندق ها و خاکریزها را می گیرد و به جای دیوارهای حصار، خیابان های بزرگ در شهر ایجاد می شود.

موقوفات ملایر: موقوفات سلطان محمد میرزا (سیف الدوله)

پس از شیخ الملوک کسی که در آبادی و توسعه ملایر سهم به سزایی داشت مرحوم سلطان محمد میرزا «سیف الدوله» فرزند سلطان احمد میرزا «عضد الدوله» فرزند فتحعلیشاه قاجار می باشد. ناگفته

دهه وقف گرامی باد

نماند در حال حاضر شاخص ترین موقوفه در ملایر متعلق به سیف الدوله است اما ما از این به بعد موقوفات ملایر را از نظر تاریخ وقف مقدم می داریم که از اصل موضوع دور نشویم.

پارک ملایر که ساخت آن در سال ۱۳۰۵ هجری قمری آغاز گردیده در اوایل محل سکونت اختصاصی مرحوم سیف الدوله بود و سال ها بعد وقف گردیده است. سیف الدوله در پارک قلعه رعیتی ایجاد کرد و مسجد و حمام در آن بنا نمود و عمارت های قشنگ در آن بوجود آورد که این بناها با زیبایی خاصی که داشتند از بناهای قدیمی محسوب می گردیدند اما متأسفانه قسمتی از آنها خراب گردید و بدین گونه یکی دیگر از بناهای قدیمی از بین رفت با اینکه امکان داشت از آن استفاده بهتری جهت حوزه یا محل عام المنفعه دیگری شود. سیف الدوله در پارک گل کاری ها و استخرها و خیابان های تمیز احداث کرد. بنای مدرسه و مریض خانه نهاد. مریض خانه که در سال ۱۳۰۵ هجری قمری تاسیس گردید اولین بیمارستان در ملایر بود که در ابتدا به وسیله عایدی املاک که برای اداره بیمارستان و دبستان اختصاص داده شده بود اداره می شد و پس از اصلاحات اراضی چون طبق قانون اصلاحات اراضی املاک به زارعین واگذار شد بیمارستان را به حلال احمر (شیر و خورشید) و دبستان را به آموزش و پرورش واگذار کردند. علاوه بر تاسیسات مذکور سیف الدوله در تهران در خیابان ظهیر الاسلام فعلی یک مسجد و دو مدرسه به نام های مدرسه سادات و مدرسه قاجاریه تاسیس نمود که این دو مدرسه ابتدا به ریاست مرحوم شیخ سیف الدین و بعداً تحت نظر حاج میرزا یحیی دولت آبادی قرار گرفت که میرزا سال ها مشغول خدمت و اشاعه فرهنگ در این مکان بود و پس از آن این دو مدرسه به آموزش و پرورش واگذار گردید. مرحوم سیف الدوله در تاریخ ۲۸ صفر ۱۳۳۷ هجری قمری ششدانگ قریه بابا رئیس و قشلاق تیمور و قریه ازناو و محمود آباد و یک دانگ قریه حرم آباد و ششدانگ قریه پیلانگ توپسرکان و ششدانگ اراضی پارک و قلعه سیفیه و قلعه ارامنه متصل به شهر ملایر و قصر قجر و اراضی صفائیه را وقف مؤید و جلس مخلص نمود که به مصرف خانقاه صفی علیشاه و مقبره خودش و احداث مدرسه ای برای اطفال در ملایر و احداث یک بیمارستان در پارک برای قبول بیماران و معالجه مجانی فقرا که دوازده دست تختخواب داشته باشد. اینها مصرف اصلی باشند و متفرقاتش صرف روشنایی مسجد پشت سر حرم حضرت ابا عبدالله (ع) و روشنایی رواق مطهر حضرت علی (ع) در نجف اشرف و روضه خوانی در محل مقبره و خانقاه شود و اطعام کنند و متولی آن را شفیع الصدر الممالک قرار داد. پارک ملایر نخست به صورت یک شهر اقماری و سپس کم و بیش در نتیجه تبدیل باغ ها به ساختمان ها به شهر دولت آباد متصل گردید و به منزله محل اعیان نشین و مرکز سکونت طبقات مرفه شهر جلوه گر شد. بدین ترتیب به مناطق قدیمی شهر دولت آباد که عبارت بودند از محله زندیه، محله چوبین، محله کهنه، محله فرح آباد، محله فراهانی، بعد از سال ۱۳۰۵ هجری قمری محله پارک هم کم کم توسعه یافت و بدین ترتیب محله جدیدی به محلات شهر اضافه شد. از طایفه و خانواده های معروف ملایر که پیش از ورود شیخعلی میرزا در ملایر ساکن بوده اند میتوان طایفه های زندیه - سلیمانی - شاملو - ترکمان - شیرعلیخان - حاج جعفر خان و مردم دهکده چوبین یا همان طایفه چوبین را نام برد و از خانواده هایی که همراه یا مقارن با حکومت شیخعلی میرزا شیخ الملوک از شهرهای اطراف در ملایر ساکن شدند می توان خانواده های فتاحی - میرشاهی -

دهه وقف گرامی باد

خوانساری - میرکمالی - کشاورزیان - کتیرایی - مدنی - رضوی - محمدی - فراهانی و بحرینی را نام برد که از نهادند و تویسرکان و اصفهان و فراهان و خوانسار و کشور بحرین وارد ملایر شدند و از خانواده هایی که همزمان با ورود شاهزاده سیف الدوله (یعنی خاندان عضدی) در ملایر ساکن شدند می توان خانواده های مصدقی - خانواده ناظمی و خانواده تاج بخش را نام برد.

بنابراین موقوفات سیف الدوله (عضدی) در بین موقوفات ملایر عبارت هستند از:

یک باب مدرسه ایتم (سیفیه) - بیمارستان سیفیه - مسجد و غسلخانه در پارک - یک باب مسجد در خیابان ظهیر الاسلام در تهران - دو باب عمارت مدرسه سادات و قاجاریه در خیابان ظهیر الاسلام در تهران - قریه شریف آباد و کهریزک و صادق آباد در تهران - واگذاری ساختمان در زمین بقعه و خانقاه صفی عیشاه در تهران - ششدانگ پارک ملایر - ساعات آب پارک جهت آبیاری شهر در روز جمعه - عرصه و اعیان مدرسه سیف الدوله در شهرک ولی عصر ملایر - ۹۵۰۰ رقبه مسکونی در زمین های پارک و کلیه مدارس و ادارات در محدوده موقوفه..

موقوفات ملایر : موقوفه حاج صائب

مرحوم حاج صائب فرزند محمد و ابن محمدعلی در تاریخ جمادی الاول ۱۲۶۷ هجری قمری سه دانگ مشاع از شش دانگ یک باب حمام ملکی متصرفی خود را واقع در منطقه دولت آباد ملایر وقف نمود و مصرف آن را تعزیه داری و روضه خوانی و اطعام و قلیان و قهوه و رسیدگی به زوار خامس آل عبا و تولیت آن را مادام الحیات با خود واقف و بعد از ایشان به اولاد ذکور به شرط ارشدیت نسلا بعد از نسل و در صورت فقدان با اولاد ارشد اناث قرار داد. هم اکنون حمام تخریب و با زمین معاوضه شده است و تولیت موقوفه حاج صائب در تصرف اداره اوقاف است.

موقوفات ملایر : موقوفات مهر علی خان

از افراد نیکوکار دیگر که به وقف و موقوفات رغبت بسیار داشته مرحوم مهر علی خان است که در ملایر اقامت داشت و اهل ازناوله بوده است. وی در بازار ملایر راسته ای ساخت که به بازار مهرعلی خان معروف است و از قسمت غربی در چهار سوق به بازار شیخ الملوکی متصل می گردد و در کنار آن مسجد و تکیه و حمام و سرای ساخت. وی یک تیمچه نیز در بازار مهر علی خان ساخت که فعلا از آن به عنوان زورخانه استفاده می شود. مهر علی خان رقبات زیر را وقف نمود و مصرف آن را صرف هزینه آب و برق و تعمیرات و خادم مسجد قرار داد. رقبات موقوفه مهر علی خان عبارت اند از : مسجد مهرعلی خان ، دو باب دکان در بازار مهر علی خان و سه دانگ حمام که در سال ۱۳۶۵ شمسی تخریب گردیده است و به جای آن سه باب دکاکین ساخته شده . سه دانگ دیگر حمام

دهه وقف گرامی باد

مهرعلی خان همان حمام حاج صائب است. در حال حاضر موقوفه مهرعلی خان در تصرف اداره اوقاف می باشد.

موقوفات ملایر : موقوفات حاج عیسی خان بیگلربیگی قاجار

مرحوم حاج عیسی بیگلربیگی در تاریخ ذی القعدة الحرام سنه ۱۲۷۴ هجری قمری سه دانگ مشاع از مزرعه ای واقع در سمت راست دولت آباد ملایر (حد فاصل خیابان امیر کبیر و ضلع شمالی خیابان شهدا (را) وقف مؤید و جلس مخلد نمود. و طی وقف نامه موجود مقرر گردیده «دو عشر از در آمد این زمین ها اختصاص به متولی و ناظر داشته باشد و چهار عشر آن صرف روضه خوانی حضرت سید الشهداء و چهار عشر بقیه خرج فقرا و زوار حضرت سید الشهداء گردد. در حال حاضر قسمتی از زمین فوق به تعدادی خانه مسکونی تبدیل گشته که اجاره بهای اندکی از آنها دریافت میشود و در مابقی زمین «مدرسه دهخدا و یک کودکستان و مدرسه مطهری و ساختمان بسیج خواهران و ساختمان بسیج برادران و دبیرستان الزهرا به انضمام عرصه و اعیان شش باب مغازه در خیابان شهد طاهر نیا و نبش خیابان امیر کبیر و هنرستان شهید بهشتی و اداره ثبت احوال قرار گرفته است. تولیت آن در دست خاندان تاج بخش است.

موقوفات ملایر : موقوفه علینقی عطار بروجردی

مرحوم علینقی عطار بروجردی ساکن دولت آباد در تاریخ شهر ذی القعدة ۱۲۷۴ هجری قمری در حالت صحت کمال عقل وصیت نمود چهار دانگ مشاع از معلق و مشجر ایشان واقع در باغ موده که محدود است از حدی به باغ میرزا عبدالکریم و از حدی به باغ جفت و از دو طرف دیگر محدود است به باغ شارع به انضمام مقدار سه ساعت از حق آب قنات باغ موده در هر هفته به انضمام مقداری از ملک باغ موده از آبی کار و دیم زار و تلال و جبال و سایر توابع که محققا چهار دانگ باغ مزبور و سه ساعت آب و ملک منظور اقل از ثلث مال ایشان است. بعد از وفات او حبس بماند و چهار خمس مداخل و منافع آنها بعد از وضع مخارج باغ و قنات به مصارف موقوفه برسد و شصت سال صیام صلوات و بعد از آن تا مدت ۲۰ سال نصف چهار خمس احتیاطا خمس داده شود و دو خمس دیگر رد مظالم و خیریه و وجوه خیریه و رعایت فقرا و ساکنین و ضعفا و غیره و یک خمس حق الوصایه مراتب اوصیاء و وصی قرار بگیرد. باغ موده در آن زمان به باغ چهل کلید نیز معروف بوده است این باغ از نزدیک از ناو فعلی تا بلوار خیابان اراک فعلی امتداد داشت «این باغ دارای چهل مالک بوده که به صورت مشاع از قنات موده استفاده می کردند.

دهه وقف گرامی باد

موقوفات ملایر : موقوفات اسد الله خانی

مرحوم اسد الله خانی در تاریخ رجب الحرام ۱۲۸۴ هجری قمری طبق وقف نامه ای عادی شش‌دانگ یک باب کاروانسرای واقع در خیابان همدان و مسجد حاج قاسم در خیابان شهید طلوعی را وقف مؤید و حبس مخلد نمود و مصرف آن را بعد از مخارج و تعمیر مسجد حاج قاسم و مدرسه حاج قاسم (اسدیة) که به جای کاروانسرا ساخته شده و روشنایی و حصیر مسجد و حق متولی قرار داد. چهار دانگ موقوفه فوق الذکر به فروش رفته بود که طی قانون تبدیل به احسن موقوفات برابر حکم دادگاه مدنی خاص به موقوفه بازگشت و درآمد آن توسط اداره اوقاف برای اجرای نیات واقف صرف می گردد.

موقوفات ملایر : موقوفات حاج یعقوب

در تاریخ شهر شوال ۱۲۸۴ هجری قمری مرحوم حاج یعقوب تعداد چهار باب دکاکین در بازار را وقف نمود تا درآمد آن به مصرف وجوه خیریه، روضه خوانی و ختم قرآن برسد و وصی موقوفه را مرحوم ملا علی محمد و ناظر را حاج ملک التجار قرار داد. در سال ۱۳۲۱ هجری قمری مرحوم ملا علی محمد که وصی حاج یعقوب بود ملک موقوفه را فروخت و از فروش ملک موقوفه دکاکینی را خریداری نمود و در مقام وقف آنان به نام حاج یعقوب درآمد و مصرف آن را همان قرار داد که حاج یعقوب قرار داده بود. موقوفه حاج یعقوب در ابتدا چهار باب دکاکین در بازار بود که در این اثنا به همت مرحوم ملا علی محمد به شش باب دکاکین در بازار ارتقاء یافت. مرحوم ملا علی محمد و وقف نامه ای علی حده به نام خود تعیین کرد و خود را متولی و بعد از خود، تولیت را با ارشد اولاد ذکور خود قرار داد.

موقوفات اهالی کوی کیقبادی (مجاور نعلبند خانه)

در تاریخ ۱۲۸۵ هجری قمری عده ای از اهالی خیر کوی کیقبادی حسینیة علی ابن موسی رضا و یک باب انبار و دو باب دکاکین را وقف بر امور روشنایی و مخارج لازمه نمودند که به مصرف فوق رسیده و در صورت اضافه آمدن از درآمد دکاکین و انبار در شبهای جمعه در هر موقع از سال در مسجد فوق روضه خوانی گردد. در سال ۱۳۴۵ شمسی خاندان بابائیان اهل روستای توسک به پیشنهاد حاج عبد الکریم ترابی به مرمت و بازسازی حسینیة پرداخته و به آن رونق و سامان مضاعفی بخشیدند. از مهمترین خانواده های کوی کیقبادی می توان خانواده کتیرایی و طلوئی و افشاری و ساوند و برزگر و بازغند و روزبهانی و امام قلی را نام برد. تولیت موقوفات فوق در اختیار اداره اوقاف است.

دهه وقف گرامی باد

موقوفات ملایر : موقوفات حاج کاظم خان قاجار

در تاریخ ۲۹ ربیع الثانی ۱۲۹۴ هجری قمری مرحوم محمد کاظم خان فرزند مرحوم حاج عیسی خان بیگلربیگی قاجار وصیت نمود که ثلث مال ایشان که شامل یک دانگ از اراضی کاظم آباد مجاور شهر ملایر (محدوده اطراف خندق شهر) و یک دانگ اراضی قلعه خلیفه میشن و قنات حسینیه را وقف نمود که به مصرف روضه خوانی و تعزیه داری خامس آل عبا برسانند و تولیت آن را با فرزند خویش میرزا محمد خان قرار داد که با نظارت اعلم علمای شهر دولت آباد (ملایر) به مصرف موقوفه برسانند. لازم به توضیح است که در مورد اول، رقبات مهم عبارت اند از: هنرستان صنعتی باشگاه استقلال اداره بهزیستی باشگاه ورزشی پوریای ولی مدرسه ارجمند مدرسه ابونصر فارابی اداره آتش نشانی بهداشت شماره ۲، تولیت در دست خاندان تاج بخش است.

موقوفات ملایر : موقوفات حاج ملک التجار

مرحوم حاجی محمد جعفر اصفهانی ملقب به ملک التجار همگی و تمامیت سه دانگ مفروز از ششدانگ قریه امیر آباد که شامل ۱۴ رقبه مزروعی است با یک دانگ مشاع از ششدانگ قریه وناب که در ملایر واقع و شامل ۲۰ رقبه مزروعی است و دو دکان در اداره شهرداری جنب بازار و دو باب دکان به انضمام یک باب خانه و بالا خانه و یک ایوان و قهوه خانه واقع در ابتدای خیابان بروجرد به انضمام یک دست فرش معین و شخصی موجود در بیرونی را وقف نمود و مصرف آن را قرار داد که منافع چهار دانگ قریه امیر آباد و وناب و دو دکان داخل میدان را در شب های جمعه به خرج خیرات برسانند و صرف روضه خوانی و تعزیه داری خامس آل عبا در عمارت بیرونی و فاضل از مخارج و مصارف فوق را در ماه مبارک رمضان افطار دهند و هرگاه فرش بیرونی مندرس شد قیمت فرش را از منافع تهیه نمایند و متولی آن را اولاد ذکور خود نسل در نسل قرار داد.

موقوفات ملایر : موقوفات حاج ملا محمد رضا

مرحوم حاج ملا محمد رضا فرزند مرحوم حاج ملا محمد علی پیشنماز در تاریخ ۶ رمضان ۱۳۰۶ هجری قمری وقف نمود: تمامیت سه سهم مشاع در یک دانگ و مفروز از ششدانگ که ملک متصرفه ایشان است از اراضی و املاک قریه حرم آباد از آبی کار و دیمزار و مراتع و معالف و اشجار و محل سکونت و یونجه زار و... که در حال حاضر به ده قطعه زمین مزروعی تقسیم گردیده و سه دانگ و نیم از کاروانسرای امیرفتاح که واقع در جنب بازار مهرعلی خان و بازار موقوفه شیخ الملوک است که در حال حاضر این سه دانگ و نیم به ۴۳ باب دکان بدل گشته به انضمام دو دکان که در سمت حمام بازار است و در حال حاضر به جای حمام که جزو موقوفه شیخ الملوک است بازارچه ملت بنا گذاشته شده

دهه وقف گرامی باد

است. بنابراین در بین موقوفات ملایر موقوفات حاج ملا محمد رضا عبارت شدند از: ده قطعه زمین مزروعی در حرم آباد و دو دکان در سمت بازارچه ملت و ۴۳ باب دکان در کاروانسرای امیر فتاح

